РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра біології, здоров’я людини та фізичної терапії

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВК 33 ДІАГНОСТИКА ТА МОНІТОРИНГ СТАНУ ЗДОРОВ’Я

Спеціальність **227 Терапія та реабілітація**

Освітня програма **«Фізична терапія»**

Психолого-природничий факультет

2025-2026 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Діагностика та моніторинг стану здоров'я» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 227 «Терапія та реабілітація» освітньо-професійної програми «Фізична терапія».

Мова навчання: українська

Розробник: Чепурка О.Ю., доцент кафедри біології, здоров'я людини та фізичної терапії

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри біології, здоров'я людини та фізичної терапії.

Протокол від " 24 " червня 2025 року № 7
Завідувач кафедри біології, здоров'я людини та фізичної терапії

(проф. Інна СЯСЬКА)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Робочу програму схвалено навчально-методичною комісією факультету
Протокол від " 26 " червня 2025 року № 5
Голова навчально-методичної комісії психолого-природничого факультету

Ірина ТРОХИМЧУК

(підпис) (прізвище та ініціали)

©Чепурка О.Ю., 2025
© РДГУ, 2025

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td>Кількість кредитів - 3</td><td>Галузь знань
22 Охорона здоров’я</td><td colspan="2">Вибіркова</td></tr>
<tr><td>Модулів — 1</td><td rowspan="6">Спеціальність
227 Терапія та реабілітація</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів —2</td><td>3-й</td><td>-</td></tr>
<tr><td>Індивідуальне науково-дослідне завдання: підготовка презентацій по змістових модулях</td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальна кількість годин - 90</td><td>5-й</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="11">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних - 3
самостійної роботи студента – 7.</td><td rowspan="11">Освітній ступінь:
бакалаврський</td><td>16 год.</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні</td></tr>
<tr><td>14 год.</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td></td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>60 год.</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Індивідуальні завдання:</td></tr>
<tr><td colspan="2">9 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю:</td></tr>
<tr><td>залік</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="4">Передумови для вивчення дисципліни (Нормальна анатомія, Нормальна фізіологія, Патологічна анатомія, Патологічна фізіологія, Пропедевтика внутрішніх хвороб,)</td></tr>
</table>

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Курс «Діагностика та моніторинг стану здоров'я» є інтегрованою дисципліною, яка надає комплекс теоретичних і практичних навичок, необхідних для майбутньої професійної діяльності по використанню сучасних методів функціональної діагностики та моніторингу стану здоров'я у галузі охорони здоров'я.

Мета освітнього компонента: сформувати у майбутніх фахівців комплекс теоретичних і практичних навичок у галузі фізичної терапії.

Завданнями вивчення дисципліни є формування цілісного уявлення про феномен здоров'я, ознайомлення з моделями діагностики фізичного здоров'я, надання знань про методи і засоби діагностики здоров'я, користування основними методиками діагностики стану окремих складових здоров'я та інтегральної оцінки здоров'я, надання відомостей про моніторинг стану здоров'я.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких **компетентностей:**

ЗК 03. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 12. Здатність застосувати знання у практичних ситуаціях.

СК 03. Здатність трактувати патологічні процеси та порушення і застосовувати для їх корекції придатні засоби фізичної терапії, ерготерапії.

СК 06. Здатність виконувати базові компоненти обстеження у фізичній терапії: спостереження, опитування, вимірювання та тестування, документувати їх результати.

СК 10. Здатність проводити оперативний, поточний та етапний контроль стану пацієнта/клієнта відповідними засобами й методами та документувати отримані результати.

Очікувані результати навчання

ПР 04. Застосовувати у професійній діяльності знання біологічних, медичних, педагогічних та психосоціальних аспектів фізичної терапії та ерготерапії.

ПР 06. Застосовувати методи й інструменти для визначення та вимірювання структурних змін та порушених функцій організму, активності та участі, трактувати отриману інформацію.

ПР 12. Застосовувати сучасні науково-доказові дані у професійній діяльності.

ПР 14. Безпечно та ефективно використовувати обладнання для проведення реабілітаційних заходів, контролю основних життєвих показників пацієнта, допоміжні технічні засоби реабілітації для пересування та самообслуговування.

По закінченню курсу здобувач вищої освіти повинен **знати:**

- методи оцінки фізичного розвитку;
- інструментальні методи дослідження і оцінки функціонального стану основних фізіологічних систем організму людини;
- методи дослідження і оцінки фізичної працездатності, стану систем, що визначають фізичну працездатність;
- основні функціональні проби системи функціональної діагностики; методики оцінки результатів функціонально-діагностичних досліджень; методи інтегральної оцінки фізичного здоров'я;
- особливості проведення окремих форм лікарсько- реабілітаційного контролю.

Здобувач вищої освіти повинен **уміти:**

- залучати в організацію системи медико-біологічного контролю за станом здоров'я осіб, що займаються фізичною культурою і спортом;
- практично застосовувати основні інструментальні методи функціональної діагностики ведучих фізіологічних систем організму (електрокардіографія, фонокардіографія, спірометрія,

спірографія, пневмотахометрія тощо);

- проводити основні діагностичні функціональні проби, оцінювати результати проведених проб, реакцію організму і адаптацію до фізичного навантаження;
- визначати інтегральні параметри та розрахункові показники основних функціональних систем організму;
- тестувати фізичну працездатність субмаксимальними методами.

4. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Дослідження стану окремих органів і систем.

Тема 1. Діагностика і моніторинг стану здоров'я як самостійна навчальна дисципліна. Історія пізнання людиною проблем власного здоров'я в контексті розвитку суспільства, науки і культури. Внесок вітчизняних та зарубіжних учених у розвиток діагностики та моніторингу здоров'я. Предмет, завдання та методи діагностики та моніторингу здоров'я та зв'язок з іншими науками про людину.

Тема 2. Оцінка основних властивостей нервової системи. Дослідження центральної та вегетативної нервової системи. Дослідження стану аналізаторів. Дослідження м'язового та пропріоцептивного відчуття. Оцінка функціональної асиметрії. Метод електроенцефалографії. Апаратура для проведення ЕЕГ. Діагностична цінність методу ЕЕГ.

Тема 3. Визначення, критерії, методи діагностики психічного здоров'я. Сучасне уявлення про психічне здоров'я та його критерії. Основні методи психологічних досліджень. Загальні вимоги до психологічних методів. Особливості моніторингу психічного здоров'я, його складності. Моніторинг пізнавальної та емоційно-вольової сфер особистості. Моніторинг особистісних властивостей людини. Моніторинг психічного здоров'я протягом навчання в загальноосвітньому та вищому навчальному закладі.

Тема 4. Методи дослідження системи кровообігу. Вимір частоти серцевих скорочень та артеріального тиску. Розрахункові показники системи кровообігу. Функціональна оцінка серцево-судинної системи. Типи реакцій кровообігу на функціональне навантаження. Інструментальні методи дослідження системи кровообігу. Теоретичні основи стандартної електрокардіографії: поняття електрокардіографії; електрокардіограми; фізичний смисл ЕКГ; поняття позиції електрода; відведення ЕКГ (грудні та стандартні відведення від кінцівок). Теоретичні основи методу аускультації та фонокардіографії.

Тема 5. Дослідження опорно-рухового апарату. Загальні аспекти морфофункціонального обстеження опорно-рухового апарату. Теоретичні основи діагностики викривлення хребта. Причини розвитку сколіозу. Види сколіозу за формою і локалізацією. Ступені сколіозу. Тестові рухи, тестові позиції. Клінічна діагностика сколіотичних викривлень. Рентгендіагностика.

Тема 6. Діагностика функціональної підготовленості організму. Методи визначення алактатної анаеробної потужності і ємність організму. Методи визначення лактатної анаеробної потужності і ємність організму. Методи визначення аеробної потужності і ємності організму. Методи визначення рівня економічності системи енергозабезпечення м'язової діяльності. Методи визначення загальної метаболічної ємності організму.

Змістовний модуль 2. Моніторинг здоров'я.

Тема 7. Поняття про моніторинг здоров'я та його методи. Поняття про моніторинг здоров'я: мета, види, основні принципи. Вимоги до методів, що застосовуються в процесі моніторингу здоров'я. Розподіл дітей за групами здоров'я, за рекомендаціями ВООЗ. Групи здоров'я за Ю.Є.Вельтищевим. Методи моніторингу морфо-функціонального розвитку дітей. Методи моніторингу стану серцево-судинної системи. Методи моніторингу стану дихальної системи. Особливості моніторингу психічного здоров'я, його складності. Моніторинг пізнавальної та емоційно-вольової сфер особистості. Моніторинг особистісних властивостей людини.

Технологія моніторингу психічного здоров'я. Складання програми моніторингу психічного здоров'я для осіб різного віку. Скрінінг-тестування.

Тема 8. Методи моніторингу інтегрального стану здоров'я. «Паспорт здоров'я». Укладання паспорту здоров'я як необхідна умова моніторингу здоров'я. Вимоги до заповнення «Паспорту здоров'я». Основні принципи складання «Паспорту здоров'я». Аналіз структури «Паспорту здоров'я». Комп'ютерні методи моніторингу здоров'я.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Методи оцінки фізичного розвитку.	8	2			-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 2. Інструментальні методи дослідження і оцінки функціонального стану основних фізіологічних систем організму людини.	8	2			-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 3. Методи функціонального стану здоров'я людини, організація медико-біологічного контролю за станом здоров'я осіб, що займаються фізичною культурою і спортом.	10	2	2			6						
Тема 4.Методи дослідження і оцінки фізичної працездатності, стану систем, що визначають фізичну працездатність.	10	2	2			6						
Тема 5.Основні функціональні проби системи функціональної діагностики.	10	2	2			6						

Разом за змістовим модулем 1	46	10	6			30	-	-	-	-	-	-
Змістовий модуль 2.												
Тема 6. Методики оцінки результатів функціонально-діагностичних досліджень.	10	2	2		-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 7. Діагностика адаптивних можливостей організму людини.	12	2	2		-	8	-	-	-	-	-	-
Тема 8.Методи інтегральної оцінки фізичного здоров'я.	10		2		-	8	-	-	-	-	-	-
Тема 9. Методи дослідження в системі лікарсько-реабілітаційного контролю.	12	2	2		-	8						
Разом за змістовим модулем 2	44	6	8		-	30	-	-	-	-	-	-
ІНДЗ	-	-	-		9	-	-	-	-	-	-	-
Усього годин	90	16	14		-	60	-	-	-	-	-	-

6. Теми семінарських занять

Не передбачено

7. Теми практичних занять

№	Назва теми	Кількість годин
1	Оцінка методів функціонального стану здоров'я людини, організація системи медико-біологічного контролю за станом здоров'я осіб, що займаються фізичною культурою і спортом.	2
2	Методи визначення фізичної працездатності: субмаксимальний тест PWC170, тест Наваккі, тест Купера, Гарвардський степ-тест. Порядок проведення проби.	2
3	Оцінка функціонального станусерцево-судинної системи людини.	2
4	Оцінка діагностики функціонального стану дихальної системи.	2
5	Оцінка діагностики стану нервової системи.	2
6	Діагностика адаптивних можливостей організму людини.	2
7	Особливості проведення окремих форм лікарсько-реабілітаційного контролю.	2

	Всього	14

8. Теми лабораторних занять

Не передбачено

9. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні інструментальні методи функціональної діагностики ведучих фізіологічних систем організму.	10
2	Електрокардіографія.	6
3	Фонокардіографія.	6
4	Спірометрія.	6
5	Спірографія.	6
6	Пневмотахометрія.	6
7	Основні діагностичні функціональні проби.	10
8	Оцінка результатів проведених функціональних проб.	10
	Разом	60

10. Індивідуальні завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання з курсу «Діагностика та моніторинг стану здоров'я» передбачає підготовку презентацій по змістових модулях, що включає наступні види робіт:

- складання опорно-логічних схем відповідно до вивченого теоретичного матеріалу;
- підготовка та захист науково-інформаційних матеріалів.

11. Методи навчання

МН1 – словесний метод (лекція, дискусія, співбесіда тощо);

МН2 – практичний метод (лабораторні та практичні заняття);

МН3 – наочний метод (метод ілюстрацій і метод демонстрацій);

МН4 – робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування, рецензування, складання реферату);

МН5 – відеометод у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо);

МН6 – самостійна робота;

МН7 – індивідуальна науково-дослідна робота здобувачів вищої освіти.

12. Методи оцінювання

МО2 – усне або письмове опитування;

МО4 – тестування;

МО6 – реферати, есе;

МО7 – презентації результатів виконаних завдань та досліджень;

МО9 – захист практичних робіт;
МО10 – залік.

13. Засоби діагностики результатів навчання:

-залік;
-стандартизовані тести;
-аналітичні звіти, реферати, есе;
-презентації результатів виконаних завдань та досліджень.

Види та методи навчання і оцінювання

Код компетентності	Назва компетентності	Код програмного результату навчання	Назва програмного результату навчання	Методи навчання	Методи оцінювання результатів навчання
ЗК 03.	Навички міжособистісної взаємодії.	**ПР 12.**	Застосовувати сучасні науково-доказові дані у професійній діяльності.	**МН1** **МН2** **МН3** **МН4**	**МО2** **МО7** **МО9** **МО10**
ЗК 12.	Здатність застосувати знання у практичних ситуаціях.			**МН1** **МН2** **МН3** **МН4** **МН6**	**МО2** **МО7** **МО9** **МО10**
СК 03.	Здатність трактувати патологічні процеси та порушення і застосовувати для їх корекції придатні засоби фізичної терапії, ерготерапії.	**ПР 06.**	Застосовувати методи й інструменти для визначення та вимірювання структурних змін та порушених функцій організму, активності та участі, трактувати отриману інформацію.	**МН2** **МН3** **МН5** **МН6**	**МО2** **МО7** **МО9**
СК 06.	Здатність виконувати базові компоненти обстеження у фізичній терапії: спостереження, опитування, вимірювання та тестування, документувати їх результати.	**ПР 14**.	Безпечно та ефективно використовувати обладнання для проведення реабілітаційних заходів, контролю основних життєвих показників пацієнта, допоміжні технічні засоби	**МН1** **МН2** **МН3** **МН5** **МН6**	**МО2** **МО4** **МО9** **МО10**

			реабілітації для пересування та самообслуговування.		
СК 10.	Здатність проводити оперативний, поточний та етапний контроль стану пацієнта/клієнта відповідними засобами й методами та документувати отримані результати.	**ПР 04.**	Застосовувати у професійній діяльності знання біологічних, медичних, педагогічних та психосоціальних аспектів фізичної терапії та ерготерапії	**МН1** **МН2** **МН3** **МН7**	**МО2** **МО7** **МО9**

14. Критерії оцінювання результатів навчання.

Результат освітньої діяльності здобувача вищої освіти оцінюється згідно Положення про оцінювання знань і умінь здобувачів вищої освіти РДГУ за такими рівнями та критеріями:

Суми балів за 100-бальною шкалою	**Оцінка в ЄКТС**	**Значення оцінки ЄКТС**	**Критерії оцінювання**	**Рівень компетентності**	**Оцінка за національною шкалою**	
					екзамен	**залік**
90-100	A	відмінно	здобувач вищої освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить і опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриваєвласні здібності	Високий (творчий)	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	здобувач вищої освіти вільно володіє теоретичним матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна	Достатній (конструктивно-варіативний)	добре	
74-81	C	добре	здобувач вищої освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, загалом самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки,з-поміж яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок			
64-73	D	задовільно	здобувач вищої освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може	Середній (репродуктивний)	задовільно	

			аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, з-поміж яких є значна кількість суттєвих			
60-63	E	задовільно	здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні			
35-59	FX	незадовільноз можливістю повторного складання семестрового контролю	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу	Низький (рецептивно-продуктивний)	незадовільно	не зараховано
1-34	F	незадовільноз обов'язковим повторним вивченням дисципліни	здобувач вищої освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів			

15. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне тестування та самостійна робота							ІНДЗ	Сума
Змістовий модуль №1			Змістовий модуль №2					
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	20	100
5	5	5	5	5	5	5		
Модульний контроль-1 20			Модульний контроль-2 25					

16. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення дисципліни представлено в системі Moodle та складається:
- Робоча програма навчальної дисципліни, силабус.
- Опорний конспект лекцій.
- Матеріали для практичних занять.
- Завдання до самостійної роботи.
- Завдання для здійснення модульного і підсумкового контролю знань.

17. Питання для підготовки до підсумкового контролю

1. Методи оцінки фізичного розвитку.
2. Інструментальні методи дослідження і оцінки функціонального стану основних фізіологічних систем організму людини.
3. Методи дослідження і оцінки фізичної працездатності, стану систем, що визначають фізичну працездатність.
4. Основні функціональні проби системи функціональної діагностики.
5. Методики оцінки результатів функціонально-діагностичних досліджень.
6. Методи інтегральної оцінки фізичного здоров’я.
7. Особливості проведення окремих форм лікарсько-реабілітаційного контролю.
8. Організація системи медико-біологічного контролю за станом здоров’я осіб, що займаються фізичною культурою і спортом.

9. Основні інструментальні методи функціональної діагностики ведучих фізіологічних систем організму.
10. Електрокардіографія.
11. Фонокардіографія.
12. Спірометрія.
13. Спірографія.
14. Пневмотахометрія.
15. Основні діагностичні функціональні проби.
16. Оцінка результатів проведених функціональних проб.
17. Реакція організму і адаптація до фізичного навантаження.
18. Інтегральні параметри та розрахункові показники основних функціональних систем організму.
19. Тестувати фізичну працездатність субмаксимальними методами.
20. Оцінка методів функціонального стану здоров'я людини.
21. Методи визначення фізичної працездатності.
22. Субмаксимальний тест PWC170.тест Наваккі, тест Купера, Гарвардський степ-тест. Порядок проведення проби.
23. Оцінка функціонального стану серцево-судинної системи людини.
24. Оцінка діагностики функціонального стану дихальної системи.
25. Інтегральні методи діагностики серцево-судинної системи людини
26. Інтегральні методи діагностики стану дихальної системи.
27. Оцінка діагностики стану нервової системи
28. Діагностика адаптивних можливостей організму людини.
29. Методи інтегральної оцінки фізичного здоров'я.
30. Методи дослідження в системі лікарсько-реабілітаційного контролю.
31. Особливості проведення окремих форм лікарсько- реабілітаційного контролю.

18. Рекомендована література (основна, допоміжна)

Основна

1. Богдановська Н.В. Діагностика і моніторинг стану здоров'я : підручник для студентів вищих навчальних закладів Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 258 с.

2. Богдановська Н.В. Фізична реабілітація хворих різних нозологічних груп : навч. посіб. для студ. ф-ту фіз. вих-ня спец. "Фізична реабілітація" реком. МОНУ Запоріжжя : ЗНУ, 2011. 314 с.

3. Іванова І.В. Курс лекцій з функціональної та лабораторної діагностики патологічних станів людини Одеса : ОНУ імені І.І. Мечникова, 2011. 143 с.

4. Санологія (медичні аспекти Валеології): підручник для лікарів – слухачів закладів (факультетів) післядипломної освіти / Г. Л. Апанасенко, Л. А. Попова, А. В. Магльований. Львів: ПП «Кварт», 2011. – 303 с.

5. Яремко Є. О., Вовканич Л. С. Фізіологічні проблеми діагностики рівня соматичного здоров'я. Львів : Сполом, 2009. 76 с.

Допоміжна

1. Амосов М.М. Здоров'я. Київ: Нива, 1997. 144с.

2. Василашко І. Ефективність упровадження курсу "Основи здоров'я": результати моніторингу Управління освітою. Шкільний світ. 2010. №12 (червень). С. 6-16.

3. Василашко І. Курс "Основи здоров'я": ефективність упровадження: Управління освітою. Шкільний світ. 2009. №6 (березень). С. 5-10

4. Грибан В. Г. Валеологія: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 256 с.

5. Мурза В. П. Фізичні вправи і здоров'я. Київ : Здоров'я, 2001. 254 с.

6. Рябуха О. І. Вчення про хворобу : навч. посіб. для студ. ін-тів фіз. культури Львів: Ліга-

Прес, 2006. 142 с.

7. Санологія (медичні аспекти Валеології): підручник для лікарів – слухачів закладів (факультетів) післядипломної освіти / Г. Л. Апанасенко, Л. А. Попова, А. В. Магльований. Львів: ПП «Кварт», 2011. – 303 с.

8. Синдром хронічної втоми: діагностика, профілактика і лікування / Н.М. Калька, І.Я. Середницька, О. І. Шиян. Тернопіль: Астон, 2008. – 40 с

9. Формування здорового способу життя молоді: проблеми і перспективи /О. Яременко, О. Балакірєва, О. Вакуленко та ін. – К.: УІСД, 2000. -207 с.

10. Здорова школа: аспекти освітньої політики: навч. посіб / За наук. ред. Шиян О. І. - Л.: Літопис. - 2010. – 216 с.

11. Шиян О.І. Валеопрактикум. Методичний посібник. Львів, 2004. 36с.

19. Інформаційні (інтернет) ресурси

https://library.rshu.edu.ua/

https://health-ua.com/cardiology/funkcionalna-diagnostika/66552-funktconaln-probi-zvertamosya-dopdruchnika

https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/dec/25695/stattya12zmikityukgbarilooblavtikremeryukochurak.pdf

https://studlifeod.ontu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/03/%D0%A4%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%B0.pdf